

germanistou a bohemistou Novákem (svatba byla v červenci 1908) v knize nejsou. V pěkné úvodní stati Příběh završeného osudu si O. Jeřábková všimá jak manželství Jiřiny a Arne Novákových, tak i historie oné truhlice s výstižky a korespondencí. Výbor je doplněn obrazovou přílohou, čerpanou převážně ze soukromého archivu O. Jeřábkové.

O textologickou práci a přizpůsobení textu současnému pravopisu (snad jen psaní zdá-li mělo být opraveno na zdali, s. 25) se vzorně postarali Hana Kábová a Karol Bílek. Z jejich edičních poznámky se dovidáme, že v Literárním archivu Památníku národního písemnictví je ve fondu Arne Nováka uloženo dalších 823 kusů vzájemné korespondence, 598 Novákových a 225 jeho choti. Knižka *Mému muži* je pojata jako vydání čtenářské, nikoli vědecké edice, v níž by se čtenář musel z odborného komentáře např. dovědět, o jakém „Šmeralově letáku“ je v jednom z dopisů řeč a co to byla tzv. Švihova aféra čili švihoiáda. Část věcných informací lze však najít v kalendáriu životopisných dat a v trojím rejstříku (osob, míst a názvů novin, časopisů a knižnic).

Jiřina Nováková si nepochybně zaslouží, aby byla připomenuta jako samostatná osobnost a nemluvílo se o ní jen jako o manželce slavného vědce. Byla to bystrá žena s živým zájmem o literaturu, výtvarné umění i hudbu. O jejím literárním talentu, jež patně zdědila po svém otci Jaroslavu Haaszovi, překladateli italských a francouzských básníků, svědčí ve výboru zejména popisy přírody a poznámky o tom, co četla a jaké divadelní představení a jakou výstavu navštívila. Ve slohu citových pasáží těchto dopisů se kříží dvojí vliv – secesí ovlivněná literární klíše z doby před první válkou a moderní tendence psát o vzájemné lásce otevřeně, neskrývat své city za náznaky a fráze. Pozornost si zaslouží zejména dopisy z let války (v níž padl teprve dvacetiletý bratr Jiřiny Novákové) a prvních týdnů po osvobození. V dopisech z roku 1918 se objevují zmínky o nadějích na brzký konec rakousko-uherské monarchie a padne už i jméno T. G. Masaryka. Pod vlivem novinových článků a nerozumných kázání některých kněží se katolici z Proseče a okolí začali bát, že jim po vzniku nového státu policisté seberou modlitební knížky, misijní kříže a růžence a zavládne jakási husitská diktatura. Nováková tyto

kněže kritizuje a volá po tom, aby někdo venkovanům objasnil, oč vlastně běží.

Závěrem poznámka na okraj: Po konzultaci s prof. Marií Krémovou editoři ponechávají ve skloňování křestního jména Arne všechny tři možnosti (*bez Arne, Amá i Arneho*). Je to odůvodněné a snad i správné, ovšem název brněnské ulice Arne Nováka by měl být sjednocen, aby psaní např. adres a záhlaví dopisů bylo jednotné.

J. RAMBOUSEK

* Mému muži, Arne Novákovi, Výběr z dopisů Jiřiny Novákové-Haaszové, ed. Olga Jeřábková, na edici spolupracovali Hana Kábová a Karol Bílek, Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal a Masarykova univerzita, Brno 2008

D. Janák: Hodnoty a hodnocení v sociologii I. A. Bláhy*

Mladý sociolog (1979) PhDr. Dušan Janák, Ph.D., zvítězil v soutěži doktorandských prací studii *Hodnoty a hodnocení v sociologii Inocence Arnošta Bláhy. Studie z dějin klasické české sociologie*.

Ve své práci odpovídá na tři jím vytyčené otázky. První otázka: Co se sociologickými klasiky na prahu nového tisíciletí? Na ni odpovídá mj. širší diskusí o statusu klasických sociologických teorií a stanovením cílů výzkumu Bláhovy sociologie s vyústěním do otázky možnosti navázání na Bláhovu sociologii.

Druhá otázka: Jaká je role a význam prvo-republikového sociologa I. A. Bláhy pro konstituování oboru v českých zemích a v čem leží těžiště jeho koncepce? Na ni odpovídá nejprve vylíčením Bláha (1879-1960) života v kontextu doby a genezí Bláhovy sociologie (vlivy TGM, vliv francouzský, německý a vliv evolucionismu). Zajímavé je zde i Janákovo dvojí pojetí Bláha zakladatelství – jak diskurzivního (nejvýznačnější sociologická témata, pojmy a koncepce), tak institucionálního (sociologický seminář na MU, Masarykova sociologická společnost, Sociologická revue,

výzkumy a výzkumné ústavy, Vysoká škola sociální).

Třetí otázka: Je kritika a hodnocení společenských jevů legitimní součástí vědecké aktivity, či jde v nejlepším případě o mimovědeckou aktivitu vědců? Odpovědí na tuto otázku tvoří nejrozsáhlejší část studie – Hodnoty a hodnocení v sociologii I. A. Bláhy, podle níž nazval studii celou. Ukazuje zde Bláhovu cestu od pozitivismu k filozofii života a hodnotící rozměr Bláhovu funkcionalistické sociologie

obsahující teleologické prvky, dále Bláhovu sociologii inteligence – Bláhův myšlenkový přechod od sociálních funkcí inteligence k úkolům sociologie. Končí problémem angažovanosti sociální vědy dnes. (Tou angažovaností se lišil Bláha a Bláhova sociologická škola od čistě jen objektivní sociologie pražské sociologické školy Královy.)

Janákovo seznámení s Bláhovými texty mu nejprve přišlo „jako vstup do idealizovaného světa Babičky Boženy Němcové. Teprve

Dan Graham: Dvojnásobně trojúhelníkový pavilon pro Hamburk, 1989

druhé a třetí čtení dokázalo vidět v Bláhově díle živě a netriviální myšlenky aktuální pro sociální vědu dnes⁴. Je autorovou zásluhou, že nám Bláhu představil právě takto.

Na závěr jen jednu poznámku: Na obálku knihy dal autor mladého Bláhu s cvikem a s dlouhými vlasy, kterými Bláha napodobil activaného Vrchlického. Napodobil ho ovšem i ve svých dvou básnických sbírkách. Prý na jeho zjev reagovala jedna stařenka dvojnásobně: „Ostříhejž vás Pánbůh!“

J. SEDLAK

- * Hodnoty a hodnocení v sociologii Inocence Arnošta Bláhy. Studie z dějin klasické české sociologie. Brno, MU Mezinárodní politologický ústav 2009, 228 s. Vyšlo v EDIS – Ediční řadě disertačních prací FSS MU, svazek 5.

Jaroslav Vaculík: České menšiny v Evropě a ve světě*

Brněnský historik Jaroslav Vaculík zúročil ve své nejnovější práci mnohaletá bádání v oblasti krajanské problematiky a nabízí čtenářské obci vrstevnaté syntetické dílo. Kniha České menšiny v Evropě a ve světě, vydaná nakladatelstvem Libri vytváří plastický obraz našich vystěhovalců i běženců od 16. do 20. století.

Vstupní bránu do abecedního řazení českých zahraničních minorit představují tři subkapitoly, jejichž názvy odhalují příčiny emigrace jako náboženské, sociálně ekonomické a politické. Autor čtenářsky přístupnou formou prezentuje na základě známých faktů celou řadu původních badatelských zjištění a interpretací, které zařazuje do širšího historického kontextu. Zvidavý čtenář si tak připomene nejprve dávné osudy české nekatolické šlechty a bohatého měšťanstva 16. a 17. věku, jež po neúspěšných protihabsburských akcích v několika etapách opustila své statky a odešla do zahraničí. Obdobné důvody náboženské perzekuce přiměly i následující vlny již nepřívilovaného obyvatelstva, aby se v průběhu 18. století usadily v blízkosti rodných zemí – nejvíce ve Slezsku Pruskem získaném.

Podle Vaculíka pokrývá další etapa emigrací, charakterizovaná jako sociálně ekonomická, celé devatenácté století, aby postupně doznívala na sklonku 30. let století následujícího. Autor přehledně analyzuje chronologii, intenzitu, ale i proměny příčin vedoucích k vystěhovalectví. Dozvídáme se, pro mnohé leckdy překvapivé údaje o odchodu přibližně 1,2 milionu osob (1 milion představovaly český hovořící osoby) do 1. světové války nejen do sousedního Rakouska nebo vzdálených USA, ale i na Balkán a ukrajinskou Volyň.

Politické a válečné události 20. století se posléze postaraly o emigraci, jejíž podoba viděná optikou autora v našich podmínkách zdaleka nedosahuje rozměrů běžných pro blízké národy, jako jsou Poláci či Rusové. Větší vlnu vystěhovalectví tohoto typu evokoval nejprve Mnichov 1938 a posléze rozvinula okupace. Logickým pokračováním se stal únorový komunistický převrat, který „vygumoval“ ve sčítacích arších obyvatelstva jen do roku 1953 až 44 000 osob. Nejmasovější politickou emigraci si však uchováváme v živé paměti. Její statistická podoba nám perem autora sděluje, že po sovětské invazi v srpnu 1968 odešlo do západní Evropy a Severní Ameriky takřka 130 tisíc osob.

Abecední řazení českých komunit v zahraničí představuje těžiště publikace. Celkem 48 hesel dává možnost barvitěho nahlédnutí nejen do života našich krajanů v tak tradičních zemích, jako jsou již zmiňované USA, Rakousko nebo Ukrajina, ale i exotická Venezuela či Uruguay. Vysoce je třeba ocenit autorovu důslednost dovádění jednotlivých portrétů k aktuální současnosti. Další pochvala nutně směřuje k nepochybné unikátní obrazové příloze zasazené přímo v textu. Její účinek sice spočívá přednostně v evokaci atmosféry dob dávnou minulých, ale zachycení celé řady krajových zvláštností v sobě ukrývá neméně cenný informační potenciál. Rejstříky a výběrová bibliografie uzavírají text v logický celek a vytvářejí užitečnou publikaci, jež vhodně vyplňuje dosavadní tematickou mezeru tuzemského knižního trhu.

K. ŠTĚPÁNEK

- * Praha, Libri 2009, 319 s.